

Στις 24 Σεπτεμβρίου 2013 πέθανε ο Πέτρος Χαρτοκόλλης, μία ιθύνουσα προσωπικότητα κατά την σύσταση και ανάπτυξη της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας, του οποίου η διαρκής πνευματική συνεισφορά υπήρξε και παραμένει καθοριστική για όλες τις διαστάσεις του έργου της. Η συμμετοχή του στη μόνιμη εγκατάσταση και ανάδειξη της Ψυχανάλυσης δεκαετίες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στον ελλαδικό χώρο, η οποία είχε για πολλαπλούς ιστορικούς λόγους καθυστερήσει, οφείλεται στο διεθνές κύρος που διέθετε ως προσωπικότητα ήδη πολύ πριν την παλιννόστησή του από τις ΗΠΑ. Εξαρχής η επάνοδος του στην Ελλάδα υπό την ιδιότητα του Καθηγητού της Ψυχιατρικής στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας συνυφαίνεται με την πρόθεση του να οργανωθεί, με την συναδελφική συνδρομή ελάχιστων τότε μελών της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ένωσης (IPA), ένας πρώτος εκπαιδευτικός πυρήνας από τον οποίον θα προέλθει η Ελληνική Ψυχαναλυτική Εταιρεία, μέλος της IPA. Όσοι παρακολούθησαν τις ιδιάζουσες δυσχέρειες μιας απαιτητικής εξέλιξης, προσδιοριζόμενης από την αυστηρότητα των κριτηρίων μιας μεγάλης επιστημονικής παράδοσης, γνωρίζουν την άκαμπτη βούληση του Πέτρου Χαρτοκόλλη στην διάρκεια της προώθησης ενός στόχου που θα συμπλήρωνε κενά της πολιτισμικής μας πραγματικότητας. Η πολύχρονη θητεία του ως Προέδρου της ΕΨΕ και διδάσκοντος αναλυτού συνόδευσαν με υποδειγματική αντοχή τη δημιουργία του θεσμικού πλαισίου της εταιρείας, ενώ ένα πλήθος εκτυλισσόμενων εκδηλώσεων εντός της κοινωνίας συμπλήρωναν τις επιδιώξεις του. Τα Διεθνή Συμπόσια των Δελφών υπήρξαν άλλωστε μία ιδιαίτερη δική του σύλληψη.

Κιόλας σ' αυτά τα χρόνια της δεκαετίας του '80 έγινε αισθητή σε όσους τον περιστοίχιζαν, μαθητές και φίλους, η ιδιαιτερότητα του πνευματικού του ύφους, τόσο στο επίπεδο της κλινικής πράξης όσο και στους θεωρητικούς σχολιασμούς του. Ο Πέτρος Χαρτοκόλλης, αυτός ο άριστος γνώστης των χειρισμών της γραπτής γλώσσας, απεχθανόταν τις ρητορικές επικαλύψεις των στοχαστικών αδυναμιών. Προείχε για τον ίδιο η διάκριση διαφανών θεωρητικών τοποθετήσεων που θα μπορούσαν να προέλθουν και να αξιολογηθούν από την κλινική εμπειρία. Αυτή η ανυποχώρητη οξυδερκής διαλεκτική του σχετιζόταν με τον σεμνό σεβασμό που αισθανόταν για τον συγκεκριμένο ασθενή του οποίου την ψυχοδυναμική όφειλε να επικεντρώνεται η αποκαλυπτική ερμηνευτική των νεότερων εκπαιδευομένων. Ήταν ο κύριος ίσως λόγος που τον έκανε να διαμορφώσει μία έντονα προσωπική τεχνική, στηριζόμενη στη ρεαλιστική προφάνεια ερμηνειών που θα προέρχονταν αβίαστα από την απλή

διαπίστωση και διατύπωση της μεταβίβασης. Στο σημείο αυτό η μαθητεία κοντά του μπορούσε να δοκιμασθεί από μία όντως ανεπανάληπτη δηκτικότητα όταν ο λόγος του νεώτερου υπολειπόταν της επιδιωκόμενης σαφήνειας – τόσο απαραίτητης για την κατανόηση εκ μέρους του αναλυόμενου της σημασίας μιας ερμηνείας. Παράλληλα ο Πέτρος Χαρτοκόλλης δεν επεδίωκε ποτέ, χάρη στην αυτονόητα και βαθειά φιλελεύθερη ανεκτικότητα του, να επικρατήσει στη σκέψη των άλλων, διαμέσου απαρέγκλιτων απόψεων. Μολονότι διέθετε εξαιρετα εδραιωμένες θέσεις, καρπό πολύχρονων αναζητήσεων και διαλόγων με έξοχους εκπροσώπους της Αμερικανικής Ψυχανάλυσης, απεχθανόταν την δημιουργία οπαδών που θα είχαν απεμπολήσει την – αυτονόητα επιδιωκόμενη από ψυχαναλυτές – αυτοδυναμία της σκέψης.

Αυτός ο στοχαστής με την άκαμπτη ορθολογική αυστηρότητα και παράλληλη υποδειγματική ανοχή των άλλως σκεπτόμενων, μας άφησε ένα πολύπλευρο ψυχιατρικό και ψυχαναλυτικό συγγραφικό έργο του οποίου το εύρος θα αποτελέσει αντικείμενο συστηματικότερης διερεύνησης στο άμεσο μέλλον. (Ήδη η Ψυχαναλυτική Εταιρεία προετοιμάζει ένα συμπόσιο για την εκδίπλωση των κυριότερων πυρήνων του έργου του.) Υπαινικτικά αναφέρω ότι η ενασχόληση του με την Ψυχολογία του Εγώ και τη Θεωρία των Αντικειμενοτρόπων Σχέσεων φαίνεται να επικρατούν σ' ένα μεγάλο μέρος των θεωρητικών του συλλήψεων, τις οποίες βλέπουμε να αντικατοπτρίζονται εν μέρει στη μεγάλη του πραγματεία για τον Χρόνο και την Αχρονικότητα – ένα βιβλίο μόνιμης αναφοράς στην αγγλοσαξωνική ψυχαναλυτική γραμματολογία.

Όμως πέραν της ανεξίτηλης προσφοράς του στην επιστήμη και στην οργανωτική στήριξη της ΕΨΕ ο Πέτρος Χαρτοκόλλης περιέβαλλε τους φίλους και μαθητές του με την επανερχόμενη φιλοξενία στο σπίτι του, όπου η σύζυγος του Πίτσα γνώριζε να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την συναισθηματική εγγύτητα που καθιστούν ένα παρελθόν αλησμόνητο.

Νίκος Τζαβάρας